

‘Wat stormen gaan over Nederland!’

J.H. Gunning Jr. en het spiritisme van E. van Calcar en D.P.M. Huet.¹

¹ Bewerking van een referaat gehouden op 16 mei 2014 te Goes bij de presentatie van Kees de Kruijter, *Zoeker naar waarheid en zekerheid. Dominee D.P.M. Huet als opwekkingsprediker en ‘christen-spiritist’* (Velp: Brochureeks Bond van Vrije Evangelische Gemeenten, 2014, Nr. 40). Zie verder over dit boek de recensie van L. Winkler in dit nummer van *DNK*. Ik dank dr. G.J. van Klinken voor zijn feedback op eerdere versies van deze bijdrage.

² Zie *Het Vaderland* 14 (06.03.1882) No. 55, tweede blad. Zie over het spiritisme: D. Jansen, *Op zoek naar nieuwe zekerheid. Negen-tiende-eeuwse protestanten en het spiritisme* (Meppel: Krips Repro, 1994) diss.; zie ook D. Jansen, ‘Teekenen des tijds. Tweemaandelijksch tijdschrift in vrijzinnig godsdienstigen geest (1899-1919)’, *DNK* (01.12.1999), 114vv. M. Greuter, *‘Op de grenzen van twee werelden: onderzoek en ervaring op het gebied van het hogere leven.’* Een verkenning van Elise van Calcar-Schiotlings bronnen.

Gunnings lezing over het spiritisme

Op 2 maart 1882 vond er in Den Haag een bijeenkomst plaats, die de aandacht trok. Een talrijk gehoor had zich verzameld om te luisteren naar een voordracht van de destijds bekende Haagse predikant Johannes Hermanus Gunning Jr. Hij hield een toespraak over het onderwerp *Het Spiritisme beoordeeld volgens de Heilige Schrift*. In het dagblad *Het Vaderland* stond een paar dagen later een lovend artikel over ‘deze hoogst belangrijke, door allen met gespannen aandacht gevolgd en ten slotte warm toegejuichte voordracht,’ zoals de krant schreef.²

Gunning begon zijn referaat met een verwijzing naar Goethes *Faust*. Hij kende dit werk goed en had er een boekje over geschreven.³ De verslaggever van *Het Vaderland* schreef: ‘Met een aanhaling uit Göthe’s Faust, deze nl., waar Faust, moedeloos geworden door den tragen gang en de onzekere uitkomsten van zijn wetenschappelijke onderzoekingen, zich aan de magie overgeeft, deed spr. uitkomen, hoe de zucht naar snel genieten, welke Faust bezielde, ook onzen tijd kenmerkt. Het loterijspel in zijn verschillende vormen b.v., is een bewijs, dat men zich snel, op eens, wil vermeesteren van datgene, wat naar Gods wil slechts langzaam, door arbeid en inspanning van krachten is te verkrijgen.’⁴ Met deze inzet maakte Gunning duidelijk dat het spiritisme een tijdsverschijnsel was dat samenhang met een veranderende cultuur, zoals ook het ‘loterijspel’ daarvan een symptoom was. Gunning had daarbij vooral moeite met de ‘oppervlakkigheid’ die hij bespeurde in de beschrijving van de geestmanifestaties, zoals hij ook bezwaar maakte tegen een in zijn ogen ‘oppervlakkige’ revivalprediking.

Gunning en Van Calcar

In Den Haag was in die tijd de christen-spiritiste Elise van Calcar actief.⁵ Zij was een bekende schrijfster. In 1855 was zij door de jonge predikant Gunning verdedigd tegen een aanval op haar